

Liv

Keď otec zabil starú mamu, bola v bielej izbe tma. Bola som pri tom. Aj Carl tam bol, ale nevšimli si ho. Bolo to na Vianoce, ráno, a trošku snežilo, ale také naozajstné biele Vianoce z toho veru v ten rok neboli.

Vtedy bolo všetko iné. Bolo to ešte predtým, ako začali otcove veci zapĺňať obývačku tak, že sme sa do nej viac nedostali. A predtým, ako sa mama zväčšila natoľko, že prestala vychádzať zo spálne. Ale bolo to *potom*, ako sme ohlásili, že som umrela, aby som nemusela chodiť do školy.

Alebo to bolo predtým? Veľmi nevynikám v určovaní poradia, čas sa mi zlieva dokopy. Prvé roky života sa zdajú nekonečné. To preto, že všetko zažívame prvý raz – robí to na nás dojem, povedala mi jedna pani.

Iste som vtedy toho zažívala veľa a mnohé veci som zažila prvý raz. Ako napríklad, keď som videla, ako mi zabíjajú starú mamu.

Takže vianočný stromček visel zo stropu. Nebolo to nič výnimočné a nové, pretože otec vešal veci zo stropu rád, aby čo najviac využil priestor v izbe. Darčeky ukladal pod kmeň, a tak sme vždy dúfali, že príde domov s nízkym stromčekom.

V ten rok bol stromček zrejme riadne malý, pretože pod ním ostalo dosť miesta pre veľikánske darčeky. Jedným z nich bola šialene krásna minikára. Otec ju spravil v dielni a mama

do nej ušila červené vankúšiky. Mama s otcom vyrábali darčeky vždy vlastnoručne. V tom čase mi ešte nedochádzalo, že iní rodičia darčeky kupujú. Veľmi sme sa takými vecami nezaoberali. S Carlom sme boli vďační za to, čo sme dostali, a najmä za nášho otca a mamu. No dobre, Carl bol niekedy na nich trochu nahnevaný, ani sám však nevedel povedať prečo.

Tie Vianoce boli iné preto, že stará mama bola mŕtva. To sa ešte nikdy predtým nestalo, bolo to niečo nové, nevyskúšané a určite to bolo nové aj pre ňu. Vyzerala ohromene, ako tam tak sedela v zelenom kresle a civela na stromček bez toho, aby zažmurkala. Napadlo mi, že tak uprene hľadí na srdce, ktoré som uplietla z hnedého papiera. To ona ma naučila skladať a splietať papier, zatiaľ čo hovorila otcovi všetky tie veci, ktoré mu radšej hovoriť nemala.

Mysleli sme si, že by mala byť v ten večer pri stromčeku s nami. Predtým, ako ju pošleme preč. A mala by dostať aj darček. No dobre, to sme si mysleli my dvaja s otcom. Vlastne skôr ja. Mama na to len prikývla, lebo som ju s tým otravovala.

Stará mama si vyložila nohy na šamlík – na to si spomínam. To asi preto, že som sedela na zemi hneď pred ňou. Jej nylonové pančušky boli také priesvitné, že som pod nimi videla spodné nohavičky a hnedé topánky jej sladkasto páchli po akomsi prípravku, ktorý ich mal chrániť pred dažďom. Boli to úplne nové topánky, povedala mi, že si ich kúpila v obchode na pevnine. Okrem toho mala na sebe sivú sukňu, červenú blúzku a šatku s bielymi čajkami – oblečenie som našla celkom na dne jej tašky. To ja som trvala na tom, aby sme ju na Vianoce pekne obliekli. Vyzeralo by čudne, keby tam sedela s nami v nočnej košeli.

Odvtedy si nik do zeleného kresla nesadol. Nemohli sme.

Spájalo sa s ním priveľa vecí.

Keďže si stará mama nemohla vybalit' svoj darček z nového papiera sama, dovolili mi, aby som to spravila ja. Na prvý pohľad sa mi zdalo, že otec aj jej postavil motokáru, lebo

to bola dlhá drevená škatuľa na kolieskach. Tiež ju vyrobil. Nebol v nej však volant, ani červené vankúšiky. Nepotrebuje ich, ba ani veko, vyhlásil. Jediné, čo bolo vnútri, bol vankúš, ktorým ju ráno zadusil.

Keď sme starú mamu uložili dovnútra – tentoraz mala hlavu na vankúši, nie pod ním – vyviezol ju otec zadnými dverami, tisol ju okolo domu, popri drevárni, až do polí za stajňou. S Carlom sme za ním šli na motokáre a, samozrejme, ja som musela tlačiť jeho, lebo opačne by sme sa nepohli z miesta. Mama šla ako posledná. Mame vždy všetko trochu dlhšie trvalo.

Vonku bola tma ako vo vreci, ale my sme poznali okolie nášho domu aj potme. Nebo v ten večer oťaželo mračnami, nebolo vidno hviezdy, a len s ťažkosťami sme rozpoznávali obrysy lesa a polí, čo obkolesovali náš dom. Ráno trochu pofukovalo, ale teraz vietor ustal, nič sa ani nepohlo a prestalo aj snežiť. Vianoce sa očividne rozhodli, že budú tiché a tmavé.

Potom sme starú mamu podpálili pevným podpaľovačom, novinovým papierom a dlhými zápalkami, s ktorými sa nemôžeme hrať (Carl sa teraz s nimi predsa len hral). Samozrejme, najprv sme si museli dať dole rukavice, boli predsa celkom nové, mali nás chrániť pred zimou.

Netrvalo dlho a museli sme ustúpiť dozadu, lebo nám bolo teplo. Čoskoro plamene osvetlili všetko natoľko, že z tmy vystúpilo napájadlo za plotom a kroviny na okraji lesa. Keď som sa obzrela, videla som svoj tieň, tancoval po osvetlenej stene stajne a celkom zreteľne som v žiare ohňa dovidela aj na otca s mamou. Držali sa za ruky.

Opäť som sa zahľadela na starú mamu. Ležala tam a horela aj so svojimi bielymi vlasmi. Náhle mi zovrelo žalúdok.

„Naozaj ju to nebolí?“ spýtala som sa.

„Nie, neboj sa,“ odvetil otec. „Nič necíti. Už tu nie je.“

Keď som sa v motokáre postavila, dovidela som na starú mamu. Stále tam ležala. Trochu som sa čudovala jeho odpovedi. No verila som všetkému, čo otec povedal. Všetko vedel. To on

mi povedal, že potme človek natolko necíti bolesť. Na dne mora si ryby jednoducho nevšimnú, že sa navlečú na háčik, zajace si v noci nevšimnú, že sa dostanú do pascí. „Tma odnáša bolesť,“ vravieval otec. „A my si berieme len tie zajace, ktoré potrebujeme.“ To preto mohli chodiť *dobrí* ľudia ako my na lov len v noci.

Navyše, stará mama nevydala ani hláska, zatiaľ čo horela, čo bolo vlastne dostatočným dôkazom. Zvykla dávať hlasno najavo, keď ju niečo bolelo alebo sa jej priečilo. Nikdy som nepočula nikoho tak nahlas kričať, ako ju v to predpoludnie, keď jej spadla na hlavu škatuľa s tuniakom v plechovkách. Skutočne sa vedela rozhnevať.

Ešte stále trochu dymila, keď sme sa boli na ňu ráno pozrieť. Či skôr jej pozostatky dymili, pretože z nej veľa neostalo. Svojím spôsobom mi prišlo trochu ľúto, že je preč, lebo niekedy sa mi páčilo, že u nás býva. Robila úžasné palacinky.

Keď som sa za ňou zašla pozrieť neskôr, už tam nebola, našla som len tmavú zem a trochu oškvrkutej trávy. Otec mi vysvetlil, že všetko poupratoval a jej pozostatky pochoval. Nikdy mi nepovedal, kde.

Neskôr som často premýšľala nad tým, či bolo správne, čo otec spravil – to, že ju zadusil poduškou. Ale on trval na tom, že áno. Inak by bolo všetko bývalo oveľa horšie.

Stará mama nehovorila nič, keď sa to stalo. Tak čudne sa mykala v posteli, až kým celkom neumrela – trochu mi pripomínala ryby, ktoré postupne dusí vzduch, keď ležia na dne člna. Tresli sme ich vždy po hlave, aby netrpeli. Nechceli sme predsa, aby niekto trpel.

V to vianočné ráno bola, našťastie, v izbe starej mamy úplná tma. Je nemožné, že by ju smrť v takej hustej tme bolela – to som si vtedy aspoň myslela. Navyše to šlo veľmi rýchlo, otec totiž silno pritlačil. Keď človek rúbe stromy a nosí dosky a kadečo prevláča a vyrába nábytok, tak zosilnie. Azda by som to bola bývala zvládla aj ja, lebo mi vždy vraví, že som neuveriteľne silná na svoj vek, o tom, že som dievča, ani nehovoriac.

Vlastne som nikdy nepremýšľala nad tým, aká som. Bola som taká, ako ma videli. A niekedy som potom videla niečo, čo oni nevideli.

Žili sme na Hlave, maličkom ostrove ležiacom pred veľkým ostrovom. Žili sme tu len my a vystačili sme si.

Hlavu spája s hlavným ostrovom tenká šija, volajú ju Krk. S vnímaním času mi to veľmi nejde, ale otec hovorí, že od nášho domu to cez Krk k najbližšej usadlosti trvá necelú polhodinu rezkým krokom. O pätnásť minút viac zaberie cesta do najväčšieho mesta na ostrove. Považovala som Korsted za obrovské mesto, no stará mama mi vysvetlila, že je maličké v porovnaní s mestami na pevnine. Pomyslenie na to množstvo ľudí ma vydesilo. Cudzích ľudí som sa bála. Človek nikdy nevie, vravieval otec. Netreba sa dať oklamať tým, že sa usmievajú.

Dobré na ľuďoch z hlavného ostrova bolo, že mali všetko, čo sme potrebovali, čiže by sme to svojím spôsobom bez nich nezvládli.

Keď už otec viac nechcel odchádzať v noci z Hlavy, bola som to predovšetkým ja, kto sa o nás staral. Dovtedy ma však dávno naučil, ako to robiť.

Nasadli sme do dodávky a vyrazili sme. Spravidla v noci, keď ľudia najhlbšie spia. Vždy sme našli miesto, kde sme auto ukryli a potom sme sa zakrádali a nachádzali v kôlnach a stodolách rôzne veci. Niekedy sme zašli aj do obývačiek a kuchýň a tak. Raz sme vošli až do spálne jednej panej. Bola taká spítaná, že sme si pokojne mohli odnieť aj jej perinu. Neskôr som si lámala hlavu nad tým, čo si asi pomyslela, keď sa zobudila a perina bola preč. Otec mi povedal, že ju videl na ďalší deň na ulici v Korstede. Vraj vyzerala trochu zmätene, asi uvažovala, čo je to za čertovinu. Perina bola z husieho peria, povedal. Možno jej napadlo, že sama od seba odletela.

Perinu z husieho peria dostala mama a mne dala svoju starú. Otec ju začiatkom roka vymenil za veľmi dobrú plničku klobások. V starej perine bolo kačacie perie. O niekoľko mesiacov sme si plničku vyzdvihli u holiča, lebo sme predsa nemali v úmysle nechať mu ju. Holič s manželkou spali na poschodí a plnička klobások ležala v kuchyni. Ani len nezamkli zadné dvere z kuchyne, bolo to také jednoduché, že jednoduchšie to už ani nemohlo byť. Napadlo mi, že holič vlastne chcel, aby sme prišli a zobrali si naše veci – či jeho veci, alebo komu tie veci patrili. Jeho žena vždy tak čudne voňala, cítila som ju až dole v kuchyni. Na holičovom mieste by som chcela, aby niekto odniesol namiesto plničky *ju*. Otec mi vysvetlil, že to je parfum.

Mamina perina ešte dlho voňala po holičovej žene, ale keď som ju dostala ja, bolo z nej cítiť, vďaka bohu, už len mamu, takmer žiaden parfum a ani stopu po kačkách. Z novej maminej periny z husieho peria riadne páchol alkohol. Ona nikdy nepila nič silnejšie než kávu so smotanou a potom už len vodu zo studne – ale k tomu sa dostanem.

Otec vedel šikovne vypáčiť dvere a okná. Povedal mi, že sa to naučil od svojho otca. Nepoznala som dedka, ale viem, že sa volal Silas. A otec ma naučil, ako sa to robí a ja som si to cvičila doma v dielni na dverách a oknách, čo sme našli. Na skládke na južnom ostrove sa ich povalovalo veľa a my sme si ich zobrali toľko, koľko sme odviezli. Nechápem, prečo ľudia také veci vyhadzujú. Veď sa dajú opraviť – a vyrovnať, znovu sa dajú zatvárať, a dá sa s nimi hrať.

Zvyčajne sme sa vyhýbali domom, kde mali nové dvere, bolo ťažké dostať sa cez ne dnu, najmä ak ľuďom napadlo zamknúť. Našťastie ich nebolo na ostrove veľa. Ale ak sme sa nedostali do domu, mali spravidla na dvore stodolu alebo kôľňu a tam sme našli dosť vecí, ktoré sme si odniesli. Raz sme zobrali aj prasa. Prasatá sme nemali a sediaci ich mali naozaj veľa, nemohli ich všetky zjesť. Vtedy ma udivilo, že nevydalo ani hláska, ani len prestrašene nezakvíkalo, keď ho

otec zodvihol. Ale to asi preto, že otec to so zvieratami vedel. So všetkými. Vedel ich aj veľmi dobre zabíjať, tak, aby nič necítili. Je to len jeden zo spôsobov, ako sa správať k zvieratku láskavo, vysvetlil mi.

Keď som mala vyraziť na ostrov sama, sprvu som sa bála. Najmä preto, že s otcom to naposledy dopadlo takmer zle. Pri ceste sme našli zopár dlhých hrdzavých železných nosníkov a naložili sme ich do dodávky, ale keď sme zatáčali za roh, jeden z nich narazil do múru a strašne to zalomozilo. V dome sa zažalo svetlo, ale otcovi sa podarilo v poslednej chvíli zmiznúť po štrkom vysypanej cestičke a skryť sa pri plote. Nik nás nevidel. Na ďalší deň sme odviekli nosníky do domu a nechali sme ich ležať na prízemí v chodbičke. Samozrejme, že sme museli potom dávať pozor, aby sme na ne nestúpili bosou nohou.

A potom, neskôr, nás tiež skoro odhalili, ale to bola moja vina. Kopla som do puklice z kolesa, keď sme boli v inštalátorevej garáži. Schovala som sa do kúta a zadržala som dych, lebo som začula, ako inštalatér otvoril dvere a vošiel do garáže. Keby nie jeho mačky, ktorá mu skočila v tom okamihu do cesty, iste by zažal svetlo a zbadal by ma. Namiesto toho zasyčal na mačku: „Čo do pekla... to ty tu lomoziš? Ale rýchlo von!“

Keď som vyšla z garáže, videla som, ako to otriaslo otcom. Stál za domom a všetko počul, netušil však, že v garáži bola aj mačka.

Čoskoro som si uvedomila, že vyrážať na ostrov bez otca má svoje výhody. Bola som menšia a rýchlejšia a naučila som sa pohybovať ticho ako myška. Nebola som dostatočne veľká na to, aby som sa mohla posadiť za volant a bicykel mi nič nehovoril, nuž som kráčala alebo utekala. Navyše som potme videla oveľa lepšie ako otec. „Si ako sova,“ poznamenal, a bola som, hoci som nevedela lietať či otáčať hlavu celkom dozadu. Usilovala som sa o oboje, ale napokon som pochopi-

la, že mi ani jedno nepôjde. Carl to, samozrejme, skúšal tiež. Šlo mu to o čosi lepšie.

Mama toho veľa nenahovorila. Vlastne si myslím, že ju nezaujímalo, či v noci odchádzame z domu, ale páčili sa jej veci, s ktorými sme sa vracali. Najmä to, čo sme prinášali z kuchyne v hostinci.

*

Jedna z prvých vecí, na ktoré si spomínam zo svojho života na Hlave, je vôňa čerstvej živice: zvláštne šteklenie v nose, lepkavý pocit na dlani a otcov pekný hlas, ktorým mi rozprával o šťave pretekajúcej kmeňom stromu. Je to podivuhodná šťava, povedal, chráni strom a hojí mu rany. Zachraňuje malé, mŕtve živočíchy, vďaka nej odolávajú času a večnosti. Spomínam si, ako som hľadela na drobného živého mravca, čo si vykračoval po kôre, obišiel lepkavé zlatisté kvapôčky a zaliezol do praskliny v kmeni. O chvíľu sa ukázal o čosi vyššie. Hore, hore, hore.

Neskôr som šepkala mnohým krvácajúcim stromom, že ich rany sa zahoja, pretože živica lieči a ochraňuje. Stromy boli moji priatelia.

A mravce boli naši spoloční známi. Tie malé odhodlané stvorenia si vždy našli cestičku. Nahor na strom, nadol, pomedzi trávu, cez dvor, cez kuchyňu, do skrine, do medu, cez obývačku, domov do mraveniska. Zvyčajne si so sebou vliekli niečo, čo sa mi videlo nepoužiteľné – a niekedy aj mŕtveho príbuzného.

Vlastne ani neviem, či by iní nazvali stromy za naším domom lesom. Koľko stromov potrebuje les, aby mohol byť lesom? Ale pre mňa s Carlom to bol les, obrovské lesisko. Nie, bolo to viac ako len to. Bol to bezhraničný svet plný vôní a zvukov a života, a to miesto sa kdesi v dialke rozpúšťalo v speve vtákov a vresu a trávy, potom sa zošmyklo do piesku, ten do vody a tá sa rozptýlila v nekonečnom mori.

Ale chvíľu trvalo, kým som zistila to s vresom a morom. Na

začiatku boli len stromy. Krvácajúci strom a múdry mravec, ktorý sa vyhol lepkavému zlatu, lebo inak by ho zadusilo.

Neskôr som si všimla ostatné stromy: jedle, ktoré sa skláňali k zemi, akoby chceli počuť, čo im šepká. Tie jedle vyzerali vždy tak smutne, a hoci niektoré narástli do neuveriteľnej výšky, zdalo sa mi, že sa neustále túžobne načahujú za miestom, z ktorého vyrástli. S borovicami to bolo čosi celkom iné. Boli husté a silné, rástli nahor s naježeným ihličím, hrdo vydutými šiškami a mala som pocit, že zem im je úplne ľahostajná. Bola som si istá, že hľadia na nebo a možno by s radosťou vzlietli, keby prišli na to, ako sa vymaniť z lesnej pôdy. Rozhodla som sa veriť, že by sa vrátili. Napriek všetkému patrili na Hlavu, ako aj ja.

Zdá sa mi, že som mala najradšej jedle, hoci sa mi páčilo uvažovať nad lietaním.

A potom tam rástli šuchotavé stromy. Ukrývali sa medzi ihličnatými stromami so svojimi štíhlymi sivastými kmeňmi, ktoré sa končili girlandami zo zeleného lístia – z malých vďačných srdiečok, ktoré šuchotali ako hudba, keď začalo pofukovať. Tak veľmi sa mi ten zvuk páčil, že som si niekedy sadla pod šuchotavé stromy a čakala som na vietor. Spomínam si celkom jasne, ako ma vydesilo, keď listy jedného dňa po prvom povzdychu jesene opadali a pokryli zem okolo mňa. Sedela som v mori stratených srdc. Pokúšala som sa ich opäť pripevniť na stromy (na tie najnižšie konáre, pretože som bola vtedy ešte malá), ale moje horlivé pokusy sa skončili tak, že sa ich stromu pustilo ešte viac. Nechápal som to. Až otec mi všetko vysvetlil, keď som ho zavolala.

Odvtedy bol pre mňa les najbezpečnejším miestom. Pochočila som, že všetko sa vracia. Že farby sa navzájom vystriedajú: tmavozelená svetlozelenú a tú ohnivočervenú a zlatožltú, až vyústia v najčernejšiu čerň. Humus. A že zem potrebuje jesť, aby mohla posieľať na svetlo nový život. Že tma strieda svetlo, ktoré strieda tmou. Že srdcia znovu dorastú.

Dnes si myslím, že otec bol najšťastnejší práve tam.

Uprostred prírody. Tam sa mohol nadýchnuť. Nikdy sa nám nedostávalo tak veľa vzduchu a denného svetla ako vtedy a som si istá, že mal v bruchu slnečné svetlo, rovnako ako ja, keď sme ležali v lese na chrbte a pozorovali vtáky v korunách stromov. Poznala som všetky vtáky po hlase ešte predtým, ako ma mama naučila abecedu. A aj keď ma ju učila, trvala som na tom, že skončím písmenom *u*.

Chcem skončiť s *u*, povedala som. Nie so *z*.

Niekedy uvažujem, či neskôr otca neudržiaval nažive už len ten vzduch. A to svetlo. Azda si ho možno schovať vnútri na neskoršie použitie, tak, ako si schovávame v hlave myšlienky, sucháre a keksy v komore, puklice a staré gramofóny v kuchyni, matice a rybárske lanká a konzervy s jedlom v kúpeľni, zvinutú látku a železné nosníky a hnojivo a kanistre s benzínom a noviny a koberčeky v chodbe, a súčiastky a pružinové matrace a bicykle a bábkové divadielka a husle a krmivo pre sliepky v obývačke, a uteráky a akváriá a šijacie stroje a sviečky a štôpiky kníh a sušienky v spálni, a hneď vedľa nich vypchatú losiu hlavu, a kazety a periny a vrecúška so silikónovým gélom proti vlhnutiu a vaničky z hliníkovej fólie a vrecúška so soľou a vedierka s maľovkou a koše a medvedíky a deti v starom kontajneri?

No dobre, sama počujem, že to znie čudne, keď to takto hovorím, ale tak to bolo, presne tak. Neboli sme ako ostatní, postupne som na to prichádzala. Mama to tiež veľmi dobre vedela. Teraz si čítam listy, ktoré pre mňa schovala do tenkého zeleného zakladača. „Pre Liv“ napísala naň.

Tak sa volám. Liv.

Nechcem si ich prečítať všetky naraz. Neznem pomyslenie na to, že sa mi minú, nuž si prečítam vždy len jeden. Mám veľa času.

Otec *jednoducho* nebol ako iní.

Volal sa Jens.

Jens Haarder.